

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 17 oktober 2008

Ons kenmerk 38/5.5/2008010814

Behandeld door de heer R. Haverkate (0592) 36 53 19

Onderwerp: Monitoring Programmalijn werk, onderwijs en kennisinfrastructuur (WOK):
acties en effecten 2003-2007

Geachte voorzitter/leden,

Op 6 april 2005 hebben wij u geïnformeerd over hoe wij de Programmalijn WOK gaan monitoren. Wij hebben u toen toegezegd halverwege en aan het eind van de periode waarin de programmalijn wordt uitgevoerd hiervan verslag te doen. Aanvang 2006 is de eerste monitoring verschenen. De nu bijgevoegde notitie bevat de resultaten van de monitoring over de gehele periode. Het is een zelfstandige notitie die gezien kan worden als een afsluiting van de WOK.

Bij de start van de WOK zijn twee hoofddoelstellingen geformuleerd; versteviging van de economische structuur en reductie van de werkloosheid. Beide doelstellingen zijn nagenoeg volledig gehaald.

Tijdens de periode 2003-2007 zijn met WOK-middelen 173 projecten in gang gezet. Bij deze projecten is op beschikkingsbasis € 15,6 miljoen aan WOK-middelen geëncmitteerd, hetgeen gepaard ging met ruim € 33 miljoen aan private investeringen. Het gehele WOK-budget is in de markt gezet en er is dus geen sprake geweest van enige absorptieproblematiek. De projecten leverden ruim 1.300 structurele arbeidsplaatsen op en ook nog eens 1.100 arbeidsjaren aan tijdelijke werkgelegenheid.

De begeleidende notitie geeft u een samenvattend beeld van de acties die verricht zijn tijdens de vorige collegeperiode en de opbrengsten daarvan. Tevens bevat het een methodische verantwoording, waarin ingegaan wordt op de gehanteerde werkwijze en de wijze waarop de uitkomsten geïnterpreteerd moeten worden. Zaken als causaliteit en additionaliteit komen hierbij eveneens aan de orde.

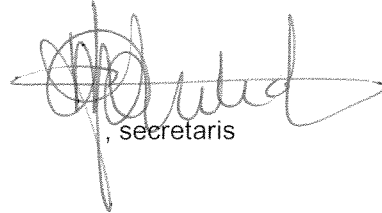
De notitie geeft tegelijkertijd antwoord op de vraag waar het beleid succesvol is geweest en biedt daarmee een basis voor de keuzes van het huidige college.

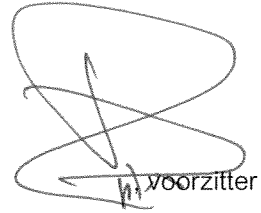
Wij blijven onverminderd inzetten op kennis en innovatie. Sensortechnologie, energie, en agribusiness zijn daarbij bepalende sectoren. Met de nota Kennis werkt en het Drents innovatief actieprogramma (IAD) borduurt Drenthe voort op de inzet naar kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

voorzitter

Bijlage(n):
ga.coll.

**Vier jaar programmalijs Werk, Onderwijs en
Kennisinfrastructuur (2003-2007):
acties en effecten**

Interne evaluatie t.b.v. Provinciale Staten,
Oktober 2008

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
2. Ontwikkeling Drentse economie en de relatie met de WOK	7
3. Effecten projecten	10
4. Monitoring subdoelstellingen	13
Bijlagen	
1. hoofdbevindingen evaluatie Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) door EIM	
2. hoofdbevindingen evaluatie ICT-beleid door Ecorys	

Samenvatting

Algemeen beeld Drentse economie

Vanuit economisch perspectief gezien had het toenmalige college in 2003 een lastig "instapmoment". De Drentse economie zat midden in een recessie. Gaandeweg de collegeperiode trad er een kentering op, zich voor het eerst manifesterend in 2005 via een lichte werkgelegenheidstoename. Dit zette zich vervolgens versterkt door. Ten tijde van het aantreden van het nieuwe college van GS in 2007 was sprake van een forse werkgelegenheids groei en navenante werkloosheidsdaling.

Bij de start van de programmalijn Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur (WOK) zijn twee hoofddoelstellingen geformuleerd:

- versteviging van de economische structuur (gemeten via werkgelegenheids groei)
- reductie van de werkloosheid

Beide hoofddoelstellingen zijn nagenoeg volledig gehaald. De werkgelegenheid is inderdaad toegenomen én ook nog eens sterker dan nationaal het geval was. Voor de werkloosheid ligt dat iets genuanceerder. In absolute zin is het aantal werklozen fors gedaald. De procentuele afname is echter iets minder groot dan landelijk.

Deze ontwikkelingen zijn niet uitsluitend toe te rekenen aan ons beleid, maar zijn het resultaat van tal van ontwikkelingen (bijvoorbeeld ontwikkeling wereldhandel, nationaal beleid, sectorale ontwikkelingen). Om een inschatting te maken van de effecten die specifiek het gevolg zijn van de acties in het kader van de WOK, is gekeken naar het aantal banen dat de 'WOK-projecten' opleveren en de private investeringen die met deze projecten zijn uitgelokt.

Daarbij is onderscheid aangebracht tussen de projecten die zijn gesubsidieerd mét Kompasmiddelen en de projecten die zijn gefinancierd zonder aanvullend budget vanuit Brussel en Den Haag. In het eerstgenoemde geval ging het om (veelal omvangrijke) projecten waarbij de WOK-middelen een relatief kleine post binnen de begroting vormden. De met deze projecten samenhangende investerings- en arbeidseffecten zijn dus minder rechtstreeks toe te schrijven aan de beschikbaar gestelde WOK-subsidies. Anders ligt het bij de projecten die alleen zijn gesubsidieerd met WOK-middelen. Deze zouden zonder deze middelen vaak niet (of in bescheidener mate) zijn gerealiseerd. In die zin is er dus bij deze laatste categorie sterker sprake van additionaliteit.

Resultaten WOK

Tijdens de periode 2003-2007 zijn met WOK-middelen 173 projecten in gang gezet. Voor deze projecten is op beschikingsbasis € 15,6 miljoen aan WOK-middelen gecommitteerd. Dat betekent dat het gehele WOK-budget in de markt is gezet en dat van enige absorptieproblematiek dus geen sprake is geweest.

WOK-projecten zonder Kompasfinanciering

Ongeveer tweederde (€ 10,6 miljoen) van het totale WOK-budget is gecommitteerd voor deze categorie projecten. De projecten hebben in totaal € 44,3 miljoen aan investeringen uitgelokt. Het aandeel van de private investeringen hierin bedroeg € 15,4 miljoen. De resterende € 18,3 miljoen bestond grotendeels uit ESF-gelden en gemeentelijke cofinanciering.

De totale structurele werkgelegenheid die hieruit voortvloeit bedraagt naar schatting 965 banen. Bijna 600 banen hiervan zijn nieuw, het restant betreft banen die anders verloren zouden zijn gegaan. De directe projectwerkzaamheden leveren ook tijdelijke werkgelegenheid op. Deze bedraagt ongeveer 340 arbeidsjaren.

WOK-projecten mét Kompasfinanciering

Hoewel van het totale budget "slechts" zo'n € 5 miljoen is besteed aan cofinanciering van Kompasprojecten, zijn de uitgelokte investeringen veel omvangrijker. Deze investeringen bedroegen bijna € 99 miljoen en de hiermee gepaard gaande private investeringen € 17,7 miljoen. Het gaat wel deels om andere typen projecten. Een relatief groot deel is gestoken in revitalisering van bedrijventerreinen (de Wieken en Bahco) en/of grootschalige aanpak van stedelijke centra/toeristische attracties (denk bijvoorbeeld aan Waterpoort in Meppel en TT-circuit in Assen). Projecten in de voorwaardenscheppende sfeer en niet direct tot uiting komend in structurele werkgelegenheid. Dit vertaalt zich dan ook in de geraamde werkgelegenheidseffecten. De gecreëerde structurele werkgelegenheid bedraagt zo'n 380 banen, hetgeen minder is dan die van projecten zonder Kompasfinanciering. Daar komt nog eens bij dat deze effecten minder rechtstreeks zijn toe te wijzen aan de WOK-subsidies, want de Kompasfinanciering speelde bij deze projecten een grotere rol.

Samenvattend resteert het volgende beeld:

	WOK-projecten zonder Kompasfinanciering	WOK-projecten met Kompasfinanciering	Totaal
Ingezette WOK-gelden (x € miljoen)	10,6	5,0	15,6
Totaal investeringsbedrag (x € miljoen)	44,3	98,7	143,0
Uitgelokte private investeringen	15,4	17,7	33,2
Structurele werkgelegenheid (= aantal arbeidsplaatsen)	940	380	1.320
Tijdelijke werkgelegenheid (= arbeidsjaren)	340	750	1.090
Belang WOK-gelden in gehele project	+++	+	n.v.t.

Naast projecten is ook op andere wijze gewerkt aan acties binnen de WOK. De geleverde inzet in natura, gericht op het van de grond krijgen van initiatieven op het gebied van parkmanagement, is hier een voorbeeld van. De daadwerkelijke invloed van deze acties en de omvang van de effecten is moeilijk te kwantificeren.

Het is moeilijk aan te geven welk aandeel de projecten binnen de afzonderlijke prioriteiten hebben gehad. Toch kunnen een aantal opvallende zaken benoemd worden:

- Zo was er mede dankzij het laagdrempelige karakter zeer veel belangstelling voor de *ICT*-tender en bleek het oorspronkelijke budget niet toereikend.. De provincie heeft een voorlopersrol vervuld bij de inzet op vraagbundeling naar glasvezel.
- De acties op het gebied van *onderwijs*, *kennisinfrastructuur* en *arbeidsmarkt* hebben onder andere voor de gesubsidieerde arbeid goed uitgedaan. Ook is de ketenaanpak goed van de grond gekomen.
- Er is een voortvarende aanpak gehanteerd ten aanzien van verouderde *bedrijventerreinen*, niet alleen middels revitalisering, maar ook in indirecte zin bij het van de grond krijgen van parkmanagementorganisaties.
- Op het gebied van *innovatie* heeft de provincie zich met de tender Innovatief Ondernemerschap succesvol gemanifesteerd, en met het binnenhalen van het Brusselse Innovatieve Acties Programma zijn er nieuwe mogelijkheden voor innovatieve projectontwikkeling verworven.

Daarnaast heeft (uiteraard) het LOFAR-project en de daarmee samenhangende sensortechnologie een verdere ontwikkeling doorgemaakt.

- Wat de prioriteit *toerisme* betreft is onder andere de promotiecampagne “Da’s Nou Drenthe!” in 2005 in gang gezet. Gaandeweg is deze verbreed en niet langer alleen gericht op toerisme, maar ook op wonen en werken.

Los van de economische effecten is er ook in ruimtelijke en sociale zin bijgedragen aan een kwaliteitsverbetering van de Drentse samenleving. Zo hebben diverse projecten binnen de ICT-tender ertoe geleid dat bepaalde bevolkingsgroepen (bijvoorbeeld ouderen) nauwer bij nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij worden betrokken. Een ander voorbeeld is de provinciale inzet, samen met de gemeenten, rond gesubsidieerde arbeid. Op deze manier kregen en behielden personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt de mogelijkheid om werkervaring op te doen, zijn maatschappelijk waardevolle banen behouden en werd de doelgroep weer in stelling gebracht voor de arbeidsmarkt. Weer een ander voorbeeld zijn de acties rond parkmanagement. Deze acties hebben via hun preventieve werking bijgedragen aan de kwaliteit van het leefmilieu.

Inleiding

In 2003 heeft het college van gedeputeerde staten haar ambities vastgelegd in het collegeprogramma "Werk maken in een veilig en sociaal Drenthe!". Dit mondde uit in een programma met vijf hoofdlijnen, waarvan "Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur" (WOK) er één is. GS hebben medio 2004 in de publicatie "Drenthe maakt werk van kennis" uiteengezet hoe ze voor de periode 2004-2007 deze hoofdlijn willen invullen. De acties zijn gericht op zes prioriteiten, te weten:

- Onderwijs en kennisinfrastructuur
- Innovatie
- ICT
- Voorwaardenscheppend beleid
- Arbeidsmarkt
- Toerisme

PS hebben ingestemd met de uitgestippelde koers en de reservering van de benodigde middelen. GS hebben op 6 april 2005 PS geïnformeerd over hoe ze de programmaliijn WOK gaan monitoren. Er is afgesproken op twee momenten te rapporteren over de stand van zaken: halverwege en aan het eind van de periode waarop de WOK betrekking heeft. In het voorjaar van 2006 is er gerapporteerd over de stand van zaken halverwege (eind 2005). Belangrijkste conclusie was toen dat we op koers lagen, zowel wat betreft de projectontwikkeling als het bereiken van de gestelde doelen. Er was dan ook geen directe aanleiding op hoofdlijnen het beleid of de uitvoering daarvan bij te stellen. Ondertussen is het WOK-programma afgerond. Deze notitie geeft aan wat er in de jaren 2004-2007 is bereikt.

Monitoren heeft per definitie betrekking op het doel dat wordt nagestreefd. De WOK kent met de **versteving van de economische structuur** en de **reductie van de werkloosheid** twee hoofddoelstellingen. Naast deze hoofddoelstellingen bevat het programma diverse subdoelstellingen, die zijn gekoppeld aan de zes prioriteiten binnen de programmaliijn. Voor zowel de hoofd- als de subdoelstellingen worden de behaalde resultaten in deze notitie weergegeven.

De geboekte resultaten van het WOK-programma moeten gezien worden tegen de achtergrond van het algemeen presteren van de Drentse economie. Daarom wordt eerst een blik geworpen op de ontwikkeling van de Drentse economie.

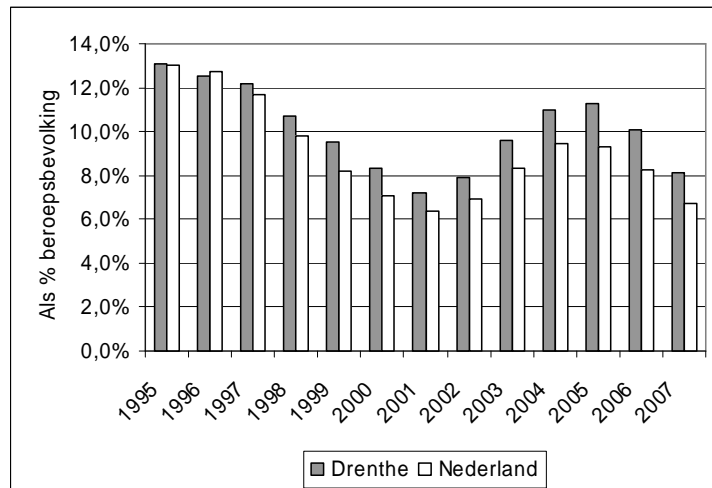
1. Ontwikkeling Drentse economie en de relatie met de WOK

Vanuit economisch perspectief gezien had het toenmalige college in 2003 een lastig “instapmoment”. Een jarenlange hoogconjunctuur kwam in 2001/2002 abrupt ten einde en Drenthe, evenals geheel Nederland, belandde in een stevige recessie. Gaandeweg de collegeperiode trad er een kentering op, zich voor het eerst manifesterend in 2005 via een voorzichtige werkgelegenheidstoename. Dit zette zich vervolgens versterkt door. Ten tijde van het aantreden van het nieuwe college van GS in 2007 was sprake van een forse werkgelegenheids groei en navenante werkloosheidsdaling¹.

Werkloosheid

Een belangrijke graadmeter voor de economische ontwikkeling is het verloop van de werkloosheid. Figuur 1 toont de ontwikkeling van de werkloosheid sinds halverwege jaren negentig. De figuur laat zien dat de werkloosheid in de periode 1995-2001 fors is gedaald. Door de economische malaise liep de werkloosheid vanaf 2002 weer sterk op, zowel in Drenthe als landelijk. In 2005 is er sprake van een omslag. Sinds die tijd daalt het aantal werklozen opnieuw. In Drenthe is de daling iets later ingezet dan landelijk.

Figuur 1. Werkloosheidspercentage (jaargemiddelden)

Bron: CWI (gegevens niet-werkende werkzoekenden)

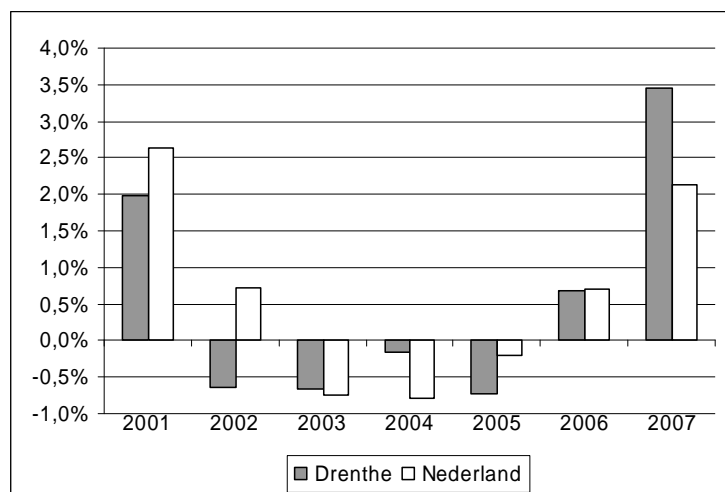
Eind 2007 is 7,5% van de Drentse beroepsbevolking werkloos. Dit percentage ligt 1,4 procentpunt boven het landelijk gemiddelde. De werkloosheid in Drenthe ligt al lange tijd boven het nationale niveau. Sinds 2006 loopt Drenthe de achterstand voor het eerst sinds jaren weer iets in.

Werkgelegenheid

In de tweede helft van de negentiger jaren steeg de Drentse werkgelegenheid gestaag en kwamen er jaarlijks duizenden arbeidsplaatsen bij. Eind jaren negentig bereikte het jaarlijkse groeipercentage een hoogte van 3,5%. In 2002 vond een omslag plaats en deed de economische recessie zich voelen. Voor het eerst sinds lange tijd daalde het aantal banen in Drenthe. Na enkele jaren van krimp nam in 2006 het aantal banen weer toe. Deze ontwikkeling heeft zich in 2007 in versterkte mate voortgezet. In dat jaar is de werkgelegenheid in Drenthe met maar liefst 3,5% gegroeid. Een groeipercentage dat sinds eind vorige eeuw niet meer is voorgekomen. Landelijk lag de groei met 2,1% een stuk lager.

¹ Overigens neemt de onzekerheid toe over wat de komende tijd gaat brengen. De internationale financiële wereld die in noodweer verkeert, een crisis op de Amerikaanse huizenmarkt, dalende (bedrijfs)investeringen, een stijgende inflatie en een fors dalend consumentenvertrouwen liggen ten grondslag aan deze onzekerheid.

Figuur 2. Ontwikkeling werkgelegenheid (banen van 12 uur of meer per week)

Bron: Provinciaal werkgelegenheidsregister; LISA; CBS (Landbouwtelling)

Ruimtelijke spreiding

De bovenstaande indicatoren geven een beeld van het economisch presteren van Drenthe. Binnen Drenthe loopt dit beeld echter uiteen. In de periode 2003-2007 is de werkgelegenheid in Zuidwest-Drenthe het sterkst gegroeid, met gemiddeld 1,4% per jaar. Ook in Noord-Drenthe en Zuidoost-Drenthe was sprake van groei, maar in beide regio's bleef de ontwikkeling enigszins achter bij het Drentse gemiddelde (+0,8% per jaar). In Noord-Drenthe had dit deels te maken met het verlies aan arbeidsplaatsen bij Cordis (Roden). In Assen is de werkgelegenheid in deze periode wel behoorlijk toegenomen, namelijk met gemiddeld 1,3% per jaar. Dit in tegenstelling tot Emmen en Coevorden waar de gemiddelde jaarlijkse groei bleef steken op 0,4% respectievelijk 0,2%.

Dit beeld manifesteert zich ook in de werkloosheidscijfers: de werkloosheid in Assen is sterker gedaald dan die in Emmen en Coevorden. De werkloosheid in Emmen is nog altijd het hoogst. Eind 2007 is 10,4% van de beroepsbevolking in Emmen werkloos. Dit percentage ligt bijna 3 procentpunt boven het Drentse gemiddelde.

Relatie met de WOK

De vraag is natuurlijk in hoeverre de zojuist beschreven ontwikkelingen zich verhouden tot de doelstellingen van de programmalijn Werk, Onderwijs en Kennisinfrastructuur. De WOK kent de volgende twee hoofddoelstellingen:

Doelstelling

- Eind 2007 zijn er ruim 1.000 werklozen minder dan bij een nationaal groeitempo het geval zou zijn.
- De nagestreefde economische structuurversterking zorgt ervoor dat over de periode 2003-2007 het groeipercentage van de werkgelegenheid minimaal gelijk is aan het nationale groeipercentage.

Tijdens de periode 2004-2007 is het aantal werklozen in Drenthe fors gedaald (32%). De Nederlandse afname was echter nog een fractie groter. Ter nuancering wordt opgemerkt dat in het eindjaar 2007 de Drentse daling groter was dan de landelijke. Het feit dat de doelstelling dus net niet is bereikt, lijkt dan ook vooral te zijn veroorzaakt doordat het economisch herstel zich in Drenthe later manifesteerde.

De tweede in de WOK opgenomen hoofddoelstelling is gehaald. De Drentse werkgelegenheid heeft zich in de periode 2003-2007 beter ontwikkeld dan landelijk. In Drenthe is het aantal banen in die periode met gemiddeld 0,8% per jaar toegenomen tegenover 0,5% landelijk.

De vraag is in welke mate de acties ondernomen in het kader van de WOK hebben bijgedragen aan de geschetste ontwikkeling van de Drentse economie. Het zal duidelijk zijn dat het verschil tussen de

Drentse en nationale ontwikkeling niet sec toegeschreven mag worden aan “WOK-acties”. De geconstateerde verschillen in ontwikkeling zijn niet uitsluitend toe te rekenen aan ons beleid, maar zijn het resultaat van tal van ontwikkelingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de wereldhandel, het nationaal beleid en sectorale ontwikkelingen.

Om een inschatting te maken van de effecten die specifiek kunnen worden toegeschreven aan de acties die zijn genomen in het kader van de WOK, is gekeken naar het aantal banen dat de projecten hebben opgeleverd en de private investeringen die met deze projecten zijn uitgelokt.

2. Effecten projecten

Methodiek

Vooraf

Inschatting van effecten van projecten blijft een moeilijke zaak. Vaak gaat het om projecten die nog niet afgerond of zelfs nog recent opgestart zijn. In andere gevallen betreft het projecten die in indirecte sfeer hun werking hebben. Ze dragen dus wel bij aan de beoogde economische structuurversterking, maar niet op directe wijze. Een voorbeeld hiervan is de inzet op het gebied van arbeidsmarkt en onderwijs. Het is bekend dat de kwaliteit van de beroepsbevolking een belangrijke vestigingsplaatsfactor is voor bedrijvigheid. Een kwalitatief goede beroepsbevolking zal leiden tot de komst van meer bedrijven van 'buitenaf'. Daarnaast mag men verwachten dat ook het bestaande bedrijfsleven profiteert en dat betere bedrijfsresultaten worden geboekt. De directe werkgelegenheid die het oplevert is echter moeilijk in te schatten.

Voor alle projecten waarbij voor de financiering gebruik is gemaakt van WOK-middelen zijn de het totale investeringsbedrag, de uitgelokte private investeringen en het aantal banen² in beeld gebracht. In een aantal gevallen betreft het Kompasprojecten, die naast steun vanuit Brussel en/of Den Haag ook cofinanciering met WOK-gelden hebben gehad. De Kompasprojecten zonder provinciale cofinanciering zijn hier buiten beschouwing gelaten. Het gaat immers om een evaluatie van de WOK-middelen.

Inschatting effecten

Voor wat de totale en private investeringen betreft zijn er geen problemen met het benoemen van de omvang hiervan. De projectdossiers bieden voldoende informatie. Voor de werkgelegenheid ligt dat moeilijker. Zoals gesteld loopt een deel van de projecten nog. De raming is dan gebaseerd op de inschatting vooraf bij aanvang van het project. Alleen daar waar een project afgerond is en de effecten al bekend zijn, zijn deze meegenomen. Naast de individuele projectdossiers zijn 2 substantiële onderdelen van de WOK elk afzonderlijk geëvalueerd door een extern bureau (ICT door Ecorys en OKI/Arbeidsmarkt door EIM). De uitkomsten van deze evaluaties worden eveneens gepresenteerd.

Behalve dat het bij het inschatten van het werkgelegenheidseffect deels om een inschatting vooraf gaat, betreft het ook een maximale inschatting. Dat wil zeggen dat wordt uitgegaan van een succesvol verloop van de projecten. Ter illustratie: in het kader van de prioriteit ICT is ondermeer een tender opgesteld. In het kader van deze ICT-tender zijn 28 projecten gehonoreerd. Voor elk project is aangegeven tot hoeveel werkgelegenheid dat leidt. Hierbij is uitgegaan van de veronderstelling dat het project ook daadwerkelijk aanslaat. De toekomst zal wellicht uitwijzen dat enkele projecten het om welke reden dan ook niet hebben gered. Juist omdat het deels om projecten in de randvoorwaardelijke sfeer gaat, komt dit meestal pas later tot uiting.

Causaliteit en additionaliteit

Bij een effectinschatting speelt ook de causaliteitsvraag. In hoeverre komen de geconstateerde effecten daadwerkelijk voort uit de gedane investeringen? De vraag rond causaliteit is nauw verwant aan de bovenstaande opmerking over projecten die een rechtstreekse werking hebben en projecten die vooral in indirecte sfeer werken. Bij de analyse wordt waar relevant ingezoomd op dit aspect.

Daarnaast is er de vraag over additionaliteit. In hoeverre voegt een project iets toe, en aansluitend de vraag: had het project ook plaatsgevonden als er geen WOK-subsidie was verstrekt? In dit kader is het essentieel onderscheid te maken tussen de projecten die met WOK-gelden zijn opgestart en geen Kompasfinanciering kennen en de projecten die wél met kompasmiddelen gefinancierd zijn. In het laatste geval dienden de WOK-gelden feitelijk als provinciale cofinanciering en vormden ze een relatief klein deel van de totale projectfinanciering. Grosso modo kan gesteld worden dat de projecten zonder Kompasfinanciering een hoger additioneel karakter dragen. In de analyse is dit aspect verrat door onderscheid te maken tussen beide categorieën projecten (dus met of zonder Kompasfinanciering).

Effecten in relatie tot totale economische ontwikkeling

De inschatting van de projecteffecten is op zich een aardig gegeven, maar moeten wel binnen een breder kader geplaatst worden. In hoeverre draagt het bij aan de totale economische ontwikkeling in Drenthe? In de evaluatie wordt hier aandacht aangeschonken door te kijken wat de invloed is geweest op de Drentse werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling.

² Bij de banen is onderscheid gemaakt tussen permanente en tijdelijke banen. Vooral het eerste is van belang, want dat is een indicatie van de economische structuurversterking. Bij de permanente banen gaat het om nieuw gecreëerde banen (banen die anders niet tot stand zouden zijn gekomen) en behoud van bestaande werkgelegenheid (banen die anders verloren zouden gaan). Bij de tijdelijke banen gaat het om banen die direct samenhangen met de projectinvesteringen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan banen in de bouwsector (in geval van revitalisering van bedrijventerreinen), of aan werkgelegenheid in de zakelijke dienstverlening (het ontwerpen van ICT-systemen, het opstellen van adviesrapporten, etc.).

Tijdens de periode 2003-2007 zijn met WOK-middelen 173 projecten in gang gezet. Voor deze projecten is op beschikingsbasis € 15,6 miljoen aan WOK-middelen gecommiteerd. Dat betekent dat het gehele WOK-budget in de markt is gezet en dat van enige absorptieproblematiek dus geen sprake is geweest. Halverwege de WOK-periode was deze tendens overigens al duidelijk, want zelfs in de economisch gezien moeilijke jaren 2003 en 2004 liep de projectontwikkeling behoorlijk naar wens³.

WOK-projecten zonder Kompasfinanciering

Ongeveer tweederde (€ 10,6 miljoen) van het totale WOK-budget is gecommiteerd voor deze categorie projecten. De projecten hebben in totaal € 44,3 miljoen aan investeringen uitgelokt. Het aandeel van de private investeringen hierin bedroeg € 15,4 miljoen.

De totale structurele werkgelegenheid die hieruit voortvloeit bedraagt naar schatting 940 banen. 560 Banen hiervan zijn nieuw, het restant betreft bestaande banen die anders verloren zouden zijn gegaan. De directe projectwerkzaamheden leveren ook tijdelijke werkgelegenheid op. Deze bedraagt ongeveer 340 arbeidsjaren⁴.

WOK-projecten mét Kompasfinanciering

Hoewel van het totale budget "slechts" zo'n € 5 miljoen is besteed aan cofinanciering van Kompasprojecten, zijn de uitgelokte investeringen veel omvangrijker. Deze investeringen bedroegen bijna € 99 miljoen en de hiermee gepaard gaande private investeringen € 17,7 miljoen. Het gaat wel deels om andere typen projecten. Een relatief groot deel is gestoken in revitalisering van bedrijventerreinen (de Wieken en Bahco) en/of grootschalige aanpak van stedelijke centra/toeristische attracties (denk bijvoorbeeld aan Waterpoort in Meppel en TT-circuit in Assen). Projecten in de voorwaardenscheppende sfeer en niet direct tot uiting komend in structurele werkgelegenheid. Dit vertaalt zich dan ook in de geraamde werkgelegenheidseffecten. De gecreëerde structurele werkgelegenheid bedraagt zo'n 380 banen, hetgeen minder is dan de eerder genoemde effecten. Daar komt nog eens bij dat deze effecten slechts deels zijn toe te wijzen aan de WOK-subsidies, want de Kompasfinanciering was veelal veel omvangrijker. Dat laatste geldt ook voor de tijdelijke werkgelegenheid die gepaard gaat met deze projecten. Deze bedraagt ruim 750 arbeidsjaren.

Wat is de relatie met de Drentse economie? Hoe zou de stand van zaken zijn als we geen investeringen hadden verricht en deze projecten niet van de grond waren gekomen? Zonder deze permanente werkgelegenheid zou de werkloosheid 0,6 procentpunt hoger liggen.

Afzonderlijke prioriteiten

De verdeling over de WOK-prioriteiten ziet er als volgt uit:

Tabel 1. Effecten WOK-projecten per prioriteit

Prioriteit	Totaal aantal permanente banen (nieuw en/of behouden, in fte's)
Onderwijs en kennisinfrastructuur/ Arbeidsmarkt	465 ¹⁾
Innovatie	180
ICT	340
Voorwaardenscheppend beleid	210
Toerisme	125
Totaal	1.320

1) De maatregelen op het terrein van onderwijs en arbeidsmarkt zijn voorwaardenscheppend voor het versterken van het concurrentievermogen van het bedrijfsleven. Onderwijs- en arbeidsmarktbeleid genereert bijna per definitie geen directe nieuwe banen. Het beleid draagt bij aan het verbeteren van de aansluiting onderwijs-bedrijfsleven, het verbeteren van de matching tussen vraag en aanbod (werkloosheid), het verminderen van de schooluitval en het bevorderen van

³ Provincie Drenthe, *Monitoring programmalijn Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur, Stand van zaken halverwege*, 2006

⁴ Terp Advies, *Referentiekader indicatoren*, 2001 en CBS, *Regionale Economische Jaarcijfers 2006, 2007*

ondernemerschap. De in bovenstaande tabel genoemde werkgelegenheid heeft dan ook voornamelijk betrekking op behoud van ID-banen.

De bovenstaande toedeling van effecten is enigszins gekunsteld. Projecten kunnen afhankelijk van de gekozen invalshoek ook tot andere prioriteiten worden gerekend (denk bijvoorbeeld aan ICT versus innovatie). Daarnaast is het vaak de combinatie van diverse projecten die tot de gewenste structuurversterking leidt. Het toedelen van het werkgelegenheidseffect aan één project is daarom enigszins geforceerd. De uitkomsten moeten dan ook vooral niet te absoluut worden geïnterpreteerd. Het is eerder een grove indicatie van de verhoudingen tussen de prioriteiten.

3. Monitoring subdoelstellingen

Met de onder de WOK vallende projecten wordt gestreefd naar een structuurversterking van de Drentse economie. Dit zou moeten leiden tot een relatief gunstige ontwikkeling van werkloosheid en werkgelegenheid. Zoals aangegeven zijn zes prioriteiten benoemd die gezamenlijk moeten leiden tot het gestelde doel. Voor elke afzonderlijke prioriteit zijn ook specifieke doelstellingen benoemd. Per prioriteit wordt een overzicht gegeven van de bijbehorende doelstelling, het bereikte resultaat en de belangrijkste uitgevoerde acties.

Onderwijs en kennisinfrastructuur (OKI) en arbeidsmarkt

De prioriteit "arbeidsmarkt" vertoont deels overlap met de prioriteit "onderwijs en kennisinfrastructuur". Beide worden hier daarom gezamenlijk besproken.

De prioriteit **OKI** is gericht op het verbeteren van de Drentse onderwijs en kennisinfrastructuur en een leven lang leren. De beleidsmaatregelen zijn gebaseerd op een ketenaanpak. In deze aanpak wordt de gehele onderwijs- en beroepskolom benaderd vanuit het streven om scholing en kennis voor iedereen toegankelijk te maken en zorg te dragen voor een upgrading van het opleidingsniveau van de Drentse beroepsbevolking. Doelstellingen zijn:

- voorkomen van schooluitval en jeugdwerkloosheid;
- stimulering van ondernemerschap;
- verbetering van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven;
- bevordering van vraaggerichte scholing van werkenden en werkzoekenden.

Om te bezien wat de OKI heeft opgeleverd, is deze prioriteit in 2007 door het externe bureau EIM geëvalueerd. De belangrijkste bevindingen van deze evaluatie staan vermeld in bijlage 1.

Bij de prioriteit **arbeidsmarkt** wordt ingezet op het vergroten van de arbeidsmarktdeelname van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt en de verbetering van het scholingsniveau van de Drentse beroepsbevolking.

Bij deze prioriteiten horen de volgende doelstellingen:

Prioriteit	Doelstelling
Onderwijs en kennisinfrastructuur	<ul style="list-style-type: none">• In 2008 is de voortijdige schooluitval met 30% gereduceerd.• Het starterspercentage ligt in 2007 op het nationaal niveau.
Arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none">• In 2007 is het aandeel van fase 3 en 4 werklozen in de totale werkloosheid gedaald.• In 2007 is het aandeel van de jeugdwerkloosheid in de totale werkloosheid afgenomen.• Het aandeel basisonderwijs/vmbo binnen de totale beroepsbevolking is afgenomen. In 2007 is het aandeel gelijk aan het nationaal gemiddelde.

Voortijdig schoolverlaten

In 2005 is onderzoek⁵ gedaan naar het aantal voortijdig schoolverlaters in de provincie Drenthe en de oorzaken hiervan. Op basis van dit onderzoek is de nulmeting bepaald. Deze nulmeting heeft betrekking op het schooljaar 2003-2004³. Toen waren er in totaal ruim 2.400 voortijdig schoolverlaters geregistreerd bij de Drentse "Regionale Meld- en Coördinatiepunten" (RMC). Dit stond gelijk aan 4% van het totaal aantal geregistreerde schoolverlaters in Nederland. Op basis van de RMC-registratie blijkt dat in 2005 1.500 jongeren zonder startkwalificatie, dat wil zeggen zonder havo of mbo niveau 2 diploma, het onderwijs hebben verlaten. In 2008 wordt het in 2005 uitgevoerde onderzoek opnieuw

⁵ Sardes, *Drentse jongeren in het vizier; uitkomsten van het onderzoek naar het voorkomen van voortijdig schoolverlaten*, 2005

opgestart. Dan wordt duidelijk met welk percentage het aantal voortijdig schoolverlaters in Drenthe is gedaald. Op het moment dat de uitkomsten bekend zijn, zullen de staten apart worden geïnformeerd. Een ander initiatief voor deze doelgroep is het project Stagevouchers. Het betreft hier een uitvloeisel van motie 13 van PS dat gericht is op het verbeteren van de sociaal-economische situatie in Zuidoost-Drenthe. Met behulp van de vouchers wordt het ondernemers makkelijker gemaakt om in een stageplek te voorzien. Daarmee wordt de kans op een plaats binnen het bedrijfsleven vergroot en is het mogelijk de uitval terug te dringen.

Ondernemerschap

Het stimuleren van ondernemerschap via het onderwijs is een subdoelstelling binnen de prioriteit onderwijs en kennisinfrastructuur. Effecten komen tot uiting via de startersdynamiek. In het verleden lag het starterspercentage voor Drenthe iets onder het landelijk gemiddelde. Inmiddels is hier verandering in gekomen en zijn de rollen omgedraaid. In 2006 kan 8,7% van de bedrijven in Drenthe worden aangemerkt als starter. Het landelijke starterspercentage ligt hier 0,5 procentpunt onder.

Onderkant arbeidsmarkt

Het bevorderen van de werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt heeft betrekking op de groep mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt (fase 3 en 4). Met inzet van Kompas- en provinciale middelen zijn projecten gerealiseerd die additionele werkgelegenheid opleveren voor deze doelgroep. Dit betreft met name projecten in de vorm van werkgelegenheidsinitiatieven. Daarnaast is in het kader van de WOK de stimuleringsregeling Impuls gesubsidieerde arbeid uitgevoerd. Naast het subsidiëren van projecten zijn door de provincie ook afspraken gemaakt -bijvoorbeeld met de bouwsector en de weg- en waterbouw- om ruimte te creëren voor de instroom van werkzoekenden in banen in deze sectoren. De convenanten m.b.t. de leerlingbouwplaatsen zijn in 2008 verlengd.

In 2007 is het aantal werklozen in fase 3 en 4 substantieel gedaald. Toch is het aandeel van deze categorie werklozen toegenomen en bedraagt nu 66% van het totaal. De doelstelling om het aandeel mensen in fase 3 en 4 te doen afnemen is daarmee niet gehaald. Dit lijkt erger dan het is. Bij het aantrekken van de economie is een substantiële daling van het aantal fase 3 en 4 werklozen gepaard gegaan aan een nog forsere krimp van het aantal fase 1 en 2 werklozen. Dit leidt dan automatisch tot een stijging van het aandeel.

Jeugdwerkloosheid

Het gestelde doel om het aandeel jeugdwerklozen in de totale werkloosheid in Drenthe te laten dalen is gehaald. Ten opzichte van 2003 is het aandeel met 3,3 procentpunt afgenomen. In 2007 is 5,3% van het totaal aantal werklozen jonger dan 23 jaar. Dit betreft voornamelijk jongeren zonder startkwalificatie. Het percentage jeugdwerkloosheid ligt in Drenthe, evenals (naar verwachting) het percentage VSV-ers, wel hoger dan het Nederlandse gemiddelde. Er bestaat dan ook een direct verband tussen het al dan niet behalen van een startkwalificatie en het verkrijgen van een positie op de arbeidsmarkt.

De volgende projecten zijn in het kader van de bestrijding van jeugdwerkloosheid en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten uitgevoerd: vier Equal-projecten, het MKB leerbanen project en het project Instapbanen van het CWI. Deze projecten zijn inmiddels afgerond en de ontwikkelde werkwijzen en structuren zijn (in meer of mindere mate) ingebed in de dagelijkse werkpraktijk van betrokken organisaties. In de regio Noord- en Midden-Drenthe is mede onder regie van het RMC het jongerenloket gerealiseerd. In de regio's Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe functioneert eveneens een jongerenloket.

Opleidingsniveau

Centraal in de provinciale agenda voor onderwijs en kennisinfrastructuur staat het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het stimuleren van een leven lang leren. Voor het bedrijfsleven is het noodzakelijk dat zij kan beschikken over een goed opgeleide en flexibel inzetbare beroepsbevolking. Aangezien in Drenthe het scholingsniveau lager ligt dan het landelijk gemiddelde en deze onderwijsachterstand al vroeg begint (blijkens de CITO-scores), heeft de provincie beleidsinitiatieven genomen gericht op het verbeteren van de onderwijskansen in het basis- en voortgezet onderwijs. In samenwerking met het onderwijsveld is bijvoorbeeld een aantal projecten uitgevoerd onder de naam Taskforce Onderwijskansen. Binnen deze projecten is prioriteit gegeven aan het stimuleren van betrokkenheid van laagopgeleide ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen op school. Ook is beoogd dat er een goede aansluiting is tussen de opeenvolgende onderwijsvormen in de onderwijskolom. De projecten hebben de gestelde doelen veelal behaald. T.b.v. de uitwerking van de programmalijnen uit de OKI-agenda m.b.t. basis- en voortgezet onderwijs is de Drentse Onderwijsagenda (2006) opgesteld.

Via de maatregel vraaggerichte scholing van werkenden en werkzoekenden is in de periode 2003-2006 ingezet op het upgraden van de Drentse beroepsbevolking. Een belangrijk project dat onder deze maatregel is uitgevoerd is het Project Vraaggerichte scholing⁶. Door dit project en met behulp van ESF (Europees Sociaal Fonds) gelden zijn op noordelijke schaal zo'n 10.000 extra scholingstrajecten gerealiseerd. Een spin-off van dit project is het initiatief Leren en Werken. Eind 2005 is de provincie gestart met de voorbereiding hiervan. Het betreft een regionale invulling van het Rijksproject Leren en Werken gericht op het bevorderen van leren en werken onder werkenden en werkzoekenden. Het project wordt in 2008 door de 14 samenwerkingspartners voortgezet, waarbij het samenwerkingsverband wordt uitgebreid met Kenniscentra⁷.

De ingezette acties binnen het kader van de OKI moeten uiteindelijk (het vraagt een lange termijn aanpak) zichtbaar worden in een kleiner aandeel lager opgeleiden binnen de totale beroepsbevolking. In Drenthe ligt het opleidingsniveau van de beroepsbevolking onder het Nederlands gemiddelde. In 2006 lag het aandeel lager opgeleiden binnen de totale beroepsbevolking 2,2 procentpunt boven het nationale niveau, maar het is wel sinds 2003 met 2,6 procentpunt gedaald. Hoewel cijfers voor 2007 nog niet voorhanden zijn, mag worden verwacht dat het aandeel in 2007 het nationale niveau nog niet zal hebben bereikt.

Wat is er bereikt?

Directe werkgelegenheidseffecten, met uitzondering van de continuering van gesubsidieerde arbeid, kunnen bij de prioriteiten OKI en arbeidsmarkt moeilijk worden benoemd. Acties zijn gericht op scholing, aansluiting jeugdzorg – onderwijs – arbeidsmarkt, kennistransfer, e.d. Het betreft dus veelal acties in de voorwaardenscheppende en indirecte sfeer, waarvan de effecten zich vaak pas in een later stadium manifesteren. Aangezien human capital van grote invloed is op het presteren van het bedrijfsleven, zullen deze acties zonder meer bijdragen aan de beoogde economische structuurversterking.

Innovatie

In de internationale concurrentiestrijd tussen bedrijven speelt kennis een steeds belangrijkere rol. Hoogwaardige kennis leidt tot een groter innovatief vermogen. Innovatie leidt vervolgens weer tot extra toegevoegde waarde en daarmee tot een versterking van de concurrentiepositie.

⁶ Provincie Drenthe, *Stand van zaken project Vraaggerichte scholing*, brief aan PS van 8 februari 2006

⁷ Kenniscentra: Nederland telt achttien kenniscentra die ieder in een of meer sectoren de schakel vormen tussen bedrijfsleven en beroepsonderwijs. Hun activiteiten zijn divers. Ze dragen zorg voor de erkenning en begeleiding van leerbedrijven en onderhouden de competentiegerichte kwalificatiestructuur.

Hoewel innovatie op vele manieren wordt gemeten (waarbij telkens bepaalde facetten worden belicht), resteert toch het algemene beeld dat het Drentse bedrijfsleven achterblijft als het om innovatie gaat (overigens wijkt het beeld voor de Groningse en Friese bedrijven niet af).

Deze prioriteit is er op gericht om de innovatie binnen het Drentse bedrijfsleven te bevorderen en daarmee extra toegevoegde waarde te creëren. De doelstelling is dan ook geformuleerd in termen van toegevoegde waarde. Toegevoegde waarde geeft namelijk een indicatie van de verdien capaciteit van het bedrijfsleven, hetgeen nauw is gerelateerd aan het innovatieve karakter van deze ondernemingen.

Prioriteit	Doelstelling
Innovatie	<ul style="list-style-type: none">Het bruto regionaal product per hoofd van de bevolking ligt in 2007 dicht bij het nationale niveau.

Toegevoegde waarde

De provincie heeft zich tot doel gesteld de toegevoegde waarde (= bruto regionaal product/BRP) per hoofd van de bevolking dicht bij de buurt te brengen van het Nederlands gemiddelde. De achterstand ten opzichte van Nederland bedroeg in 2006 bijna 25%. Sinds 2003 is de achterstand daarmee een fractie groter geworden. Gegevens over het bruto regionaal product komen altijd met een behoorlijke vertraging beschikbaar. Het cijfer van 2007 is nog niet bekend en daarom kunnen geen uitspraken worden gedaan voor de gehele WOK-periode.

Het BRP per inwoner ligt in Drenthe al jaren ver onder het landelijk gemiddelde. Oorzaken van dit lagere cijfer zijn de lagere arbeidsmarktparticipatie en de Drentse sectorstructuur. In Drenthe zijn relatief weinig grote kapitaalintensieve bedrijven, terwijl vooral deze bedrijven veel toegevoegde waarde creëren. Dit wil dus niet per definitie zeggen dat de Drentse bedrijvigheid slechter presteert dan elders, alleen wel dat de samenstelling afwijkt van het gemiddelde landelijke beeld.

LOFAR

Voor het LOFAR-project is naast de Bsik-bijdrage⁸ van € 52 miljoen (te ontvangen in 2010) € 22 miljoen vanuit Kompas-middelen beschikbaar gesteld. Het project LOFAR Noordelijke componenten betreft de ontwikkeling van onderdelen uit de tweede fase van het LOFAR-project, die meer specifiek een bijdrage leveren aan de economische en duurzame ontwikkeling van Noord-Nederland. Doel van het project, als onderdeel van het meeromvattende integrale LOFAR-project, is het ontwikkelen van een generiek sensornetwerk in Noord-Nederland.

LOFAR heeft tot een aantal spin-off projecten geleid:

- In het Rijksbeleid is LOFAR aangeduid als een piek (samen met Energy Valley en Wetsus) wat een extra impuls heeft gegeven aan het vermarkten van de kennis die onder andere bij LOFAR is en wordt ontwikkeld.
- Integrated Development Lab (IDL): in het kader van dit project wordt fundamentele kennis op het gebied van gekoppelde sensornetwerken, radiofrequentietechnologie en software direct vertaald naar marktgerichte toepassingen. Hierdoor ontstaat er kennisgerichte bedrijvigheid met hoogwaardige arbeidsplaatsen in Drenthe. De begroting van het project belooft bijna € 14 miljoen.
- HIT (Hanze Institute of Technology) te Assen: het betreft hier een (post-)HBO opleiding rond sensorsysteemtechnologie en radiofrequentietechnologie waarin afgestudeerden in verwante richtingen worden voorbereid op R&D-functies bij bedrijven op het gebied van radiofrequentietechnologie en andere draadloze systemen. De opleiding zal in september 2008 van start gaan. Het project is geïnitieerd samen met de Hanzehogeschool Groningen, de NAM en de Gemeente Assen. De bedoeling is dat er rondom en in het verlengde van deze opleiding faciliteiten komen

⁸ Besluit subsidies investeringen in kennisinfrastructuur, een interdepartementale rijksbijdrage.

voor startende bedrijven die dan vanuit een inspirerende omgeving kunnen gaan bijdragen aan de valorisatie van kennis.

- IJkdijk: dit is een groot noordelijk project waarbij een dijk is gebouwd die vol zit met allerlei sensoren, waarmee het gedrag van het dijklichaam kan worden gevolgd onder diverse omstandigheden. Er is derhalve sprake van een soort openlucht-laboratorium.
- Sensor Universe: om de diverse initiatieven op het gebied van sensorsysteemtechnologie sterker voor het voetlicht te brengen, onderlinge afstemming te bevorderen, mogelijke witte vlekken op te sporen en nieuwe bedrijven in hun startfase te ondersteunen is Sensor Universe opgericht. Hiermee moet Noord-Nederland op de (wereld)kaart worden gezet als de sensorregio bij uitstek.

Innovatieve Acties Programma (IAP) Drenthe

Om de positie van het Drentse MKB op gebieden zoals technologische innovatie en productrealisatie te versterken, heeft de provincie in 2005 een subsidieaanvraag voor het Innovatieve Acties Programma ingediend in Brussel. Deze aanvraag is gehonoreerd.

Het IAP draagt bij aan de transitie van de huidige traditioneel industriële productieregio naar een innovatieve kennisregio. Om deze transitie te realiseren heeft de provincie een partnerschap gevormd met kennisinstituten binnen de regio. De totale programmakosten bedragen bijna € 4 miljoen, waarvan de Europese bijdrage bijna € 2 miljoen is. Het programma is een succes geweest met 12 gehonoreerde projecten. De projecten zijn vooral gericht op spin-off van LOFAR. Inmiddels is er een nieuw programma gestart. Dit driejarige programma is breder dan de LOFAR- en ASTRON spin-offs.

Tender Innovatief Ondernemerschap

Voor het stimuleren van innovatief ondernemerschap heeft de provincie eind 2006 een tender Innovatief Ondernemerschap uitgeschreven. Belangrijkste doel is het versterken van de concurrentiepositie van het Drentse bedrijfsleven en een hogere starterdynamiek. Voor de tender is in totaal € 600.000 beschikbaar gesteld. Stuwende ondernemingen in het MKB (tot 20 arbeidsplaatsen) en onderwijsinstellingen konden subsidie aanvragen. De tender is trapsgewijs uitgeschreven. Eerst konden ideeën ter toetsing worden voorgelegd, vervolgens konden definitieve aanvragen worden ingediend. Om projecten van de grond te krijgen is de KvK aangesteld als promotor. Daarnaast heeft de KvK enkele onderzoeken uitgevoerd die van belang zijn voor een goede omgeving voor innovatief ondernemerschap. Voor promotie en onderzoek was € 50.000 gereserveerd.

Er was grote belangstelling voor de tender. In totaal zijn er 136 ideeën (rijp en groen) ingediend. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in 82 aanvragen. De Provinciale Beoordelingscommissie (PBc) heeft 29 projecten voorgedragen om in aanmerking te komen voor subsidie voor een totaalbedrag van € 1,25 miljoen. Hiervan zijn uiteindelijk 23 projecten gehonoreerd. I.v.m. overschrijding van het budget is er, naast de oorspronkelijke € 600.000, uit ICT-middelen € 400.000 extra ter beschikking gesteld.

ICT

Een belangrijk instrument om te komen tot innovatie is via het gebruik van ICT. Het Drentse ICT-beleid heeft als doel het verbeteren van de concurrentiepositie van het Drentse bedrijfsleven door middel van het stimuleren van het gebruik en de ontwikkeling van ICT-toepassingen. Hiervoor is een actieplan opgesteld. Uiteindelijk kreeg het beleid vorm via een drietal instrumenten:

- de aanleg van glasvezel (de Drentheringen)
- het DoDo-project (Digitale Ontwikkeling Drentse Ondernemers)
- de ICT-tender

Prioriteit	Doelstelling
ICT	<ul style="list-style-type: none">• Eind 2005 is er 100% dekking van Drenthe via midden-/breedband.• De eerste ICT-tender moet leiden tot het opstarten van minimaal 8 concrete projecten.

Breedbandontsluiting en glasvezelverbinding

Eén van de acties was om 85% van Drenthe vóór 2007 op breedband aan te sluiten. De markt heeft dit snel opgepakt. Bij de start van de collegeperiode was ongeveer 40% van Drenthe op breedband aangesloten. Inmiddels bedraagt de dekkingsgraad zo'n 99% en is dus nagenoeg elke burger, bedrijf en instelling ontsloten.

Dit was aanleiding voor het vorige college om de volgende stap op het gebied van ICT-ontsluiting te zetten: glasvezel. Gekeken werd of via vraagbundeling de realisatie van een open glasvezelverbinding in Drenthe haalbaar was. Om investeringen vanuit de markt in Drenthe uit te lokken heeft de provincie het project DrentheRingen ontwikkeld. In de periode 2004-2005 is er een haalbaarheidsstudie uitgevoerd in Zuidoost-Drenthe en de provinciegrensoverschrijdende Veenkoloniën. Een apart onderdeel hierbij was de deelname van 132 scholen (79 Drentse en 53 Groningse) voor het Samen Snel op Glas project. Inmiddels zijn de deelnemers aangesloten op glasvezel.

Om de DrentheRing te completeren heeft de provincie voor het resterende deel van Drenthe vraagbundeling geïnitieerd. De provincie Overijssel vond het initiatief dusdanig interessant dat ze heeft besloten aan te haken bij het project. Inmiddels zijn de gemeenten Tynaarlo, Noordenveld, Westerveld, De Wolden, Meppel, Midden-Drenthe en Hoogeveen aangesloten op de DrentheRing West evenals de Provinciale Bibliotheekcentrale, het Drents Museum en de provincie zelf.

Aanvullend wordt gewerkt aan de digitale ontsluiting van bedrijventerreinen. Elke gemeente heeft op kosten van de provincie een blauwdruk laten maken van de aan te leggen buizen (routes en aantallen) op de terreinen. De aanleg van de glasvezel dient dan plaats te vinden tijdens revitalisering of aanleg van een nieuw terrein. De infrastructuur zelf dient bij voorkeur te worden overgedragen aan een parkmanagementorganisatie. Het beheer en de levering van diensten wordt bij voorkeur uitgevoerd door een lokale of regionale partij.

De rol van de provincie ligt in de organisatie van de vraagbundeling. Dat wil zeggen dat we de partijen bij elkaar brengen en daar waar mogelijk faciliteren. Daarnaast kan de provincie eventueel ook als "launching customer" opereren. Financiering van de fysieke aanleg door de provincie is niet aan de orde.

ICT-tender

Voor het stimuleren van het gebruik van ICT-toepassingen in diverse sectoren is er een ICT-tender geïnitieerd. De tender was voornamelijk gericht op het ICT-gebruik van (semi-)overheidsinstellingen en werd in twee rondes uitgevoerd. In totaal had de provincie oorspronkelijk € 1.200.000 beschikbaar gesteld.

Beide rondes waren zeer succesvol. Het grote aantal aanvragen ging ver uit boven het beschikbare budget, dus er moesten keuzes worden gemaakt. Voor de eerste ronde van de tender zijn 37 aanvragen ingediend voor in totaal ruim € 2 miljoen. Hiervan zijn 11 projecten gehonoreerd voor een totaalbedrag van ruim € 654.000.

De tweede ronde heeft geresulteerd in 64 aanvragen voor bijna € 3,5 miljoen. Uiteindelijk zijn hiervan 17 projecten gehonoreerd. Hierbij ging het om een totaalbedrag van ruim € 811.000. Om alle 17 projecten uit deze ronde te kunnen honoreren hebben GS naast de oorspronkelijke € 1,2 miljoen ruim € 200.000 extra ter beschikking gesteld voor ICT in Drenthe.

Evaluatie ICT-beleid

Om te bezien wat het ICT-beleid heeft opgeleverd, wat de succes- en faalfactoren zijn van dit beleid en wat dat voor het toekomstig beleid betekent, heeft ECORYS de opdracht gekregen om een evaluatie te verrichten. Het doel van de evaluatie was het vaststellen van de relevantie, effectiviteit en

efficiëntie van de drie genoemde onderdelen van het ICT-beleid. In bijlage 2 staan de belangrijkste conclusies per instrument.

Voorwaardenscheppend beleid

Deze prioriteit is gericht op de fysieke bedrijfsomgeving. Binnen de WOK gaat het dan vooral om bedrijventerreinen. Bereikbaarheid speelt ook een belangrijke rol, maar deze wordt middels andere provinciale (en Rijks)gelden bediend en blijft hier dus buiten beschouwing. De fysieke omgeving is van groot belang voor het functioneren van het bedrijfsleven. Omdat het hier gaat om acties in de voorwaardenscheppende sfeer, is de directe bijdrage hiervan aan de economie niet te meten.

Prioriteit	Doelstelling
Voorwaardenscheppend beleid	<ul style="list-style-type: none">• In 2007 is de markt van vraag en aanbod naar bedrijventerreinen nog steeds in evenwicht; er ontstaan geen grote tekorten of overschotten binnen deelregio's.• Gedurende de periode 2004-2007 zijn/worden er minimaal vier bedrijventerreinen gerevitaliseerd.

Na de eeuwwisseling is de vraag naar bedrijventerreinen in Drenthe door de economische recessie aanzienlijk teruggelopen. Werd er in de tweede helft van de jaren negentig nog jaarlijks gemiddeld 64 ha grond uitgegeven, in 2001/2002 was dit nog maar gemiddeld 46 ha en in 2003 bedroeg de uitgifte slechts 21 ha. In 2004 is er sprake van enig herstel. Dit herstel heeft zich in 2005 en 2006 verder doorgezet. De uitgifte lag in deze jaren op 54 ha respectievelijk 75 ha. Hiermee zijn we terug op het niveau van de tweede helft van de 90-er jaren.

Nieuwe locaties

Met behulp van Kompassubsidies en provinciale gelden/inzet is er vooral in de grotere gemeenten de laatste jaren het nodige gebeurd. Er is een aantal nieuwe bedrijventerreinen aangelegd: Messchenveld (fase I) in Assen, Buitenvaart II in Hoogeveen, Leeuwerikenveld II in Coevorden en Haarveld in Roden.

Herstructurering

Maar naast de uitrol van nieuwe locaties is zeker net zo fors ingezet op de revitalisering van bestaande terreinen. In Meppel is begonnen met de revitalisering van het bedrijventerrein Oevers AB en in Emmen loopt BAHCO (deel van Bargermeer). In Vries/Tynaarlo is het terrein Vriezerbrug gerevitaliseerd. Hetzelfde geldt voor een deel van de Holwert in Coevorden. De revitalisering van De Wieken in Hoogeveen en van de volgende fase van Bargermeer in Emmen zijn begin 2006 gestart. Drenthe is daarmee een voorloper in Nederland daar waar het gaat om revitalisering. Dit blijkt ook uit een recente studie⁹ van de Stichting Natuur en Milieu en de provinciale milieufederaties, waarin zij stellen dat "de provincies Noord-Brabant en Drenthe als enigen de herstructureringsopgave serieus in gang hebben gezet".

Parkmanagement

Naast de uitvoering van revitalisering is de provincie ook in preventieve zin bezig. Door middel van parkmanagement wordt gestreefd naar behoud van kwaliteit en daarmee uitstel van revitalisering. Er zijn nu vijf goed functionerende parkmanagementorganisaties (Emmen, Coevorden, Meppel, Hoogeveen en Noordenveld). De zesde parkmanagementorganisatie, in Assen, zit in de opstartfase. Daarnaast hebben we een Platform Parkmanagement Drenthe opgericht, dat vooral gericht is op het initiëren van gezamenlijke projecten en de uitwisseling van ervaringen. De aanpak van parkmanagement in Drenthe is tot nu toe succesvol geweest en ligt goed op koers. Het Platform Parkmanagement Drenthe heeft volgens alle betrokkenen een duidelijke meerwaarde als

⁹ Stichting Natuur en Milieu en de provinciale milieufederaties, *Zuinig op ruimte?, een provinciale vergelijking van bedrijventerreinen*, 2007

stimulator en mogelijkheid tot kennisuitwisseling. Een zorgpunt is dat enkele betrokken gemeenten hun inbreng (nog) niet hebben geconcretiseerd. De parkmanagementorganisaties en de provincie zijn hierover in gesprek met de achterblijvende gemeenten.

De vraag of er sprake is van een evenwichtssituatie is enigszins subjectief. Wanneer is er sprake van evenwicht? Men mag verwachten dat plotselinge verstoringen daarin tot uiting komen via stijgingen of dalingen in transactiepreisen. Dit laatste valt in Drenthe in ieder geval niet te signaleren. De indruk is dat in ieder geval de vroegere regionale discrepanties (overschot Zuidoost-Drenthe, tekort in Zuidwest-Drenthe) nu minder scherp zijn. In die zin is de situatie beter dan 4 jaar geleden. Een regio als Emmen heeft haar aanbod de afgelopen jaren zien afnemen. De zes jaren geleden geconstateerde krapte rond Hoogeveen e.o.¹⁰ is met de aanleg van Buitenvaart voorlopig getackeld.

Toerisme

Met deze prioriteit wil de provincie uiteindelijk bereiken dat Drenthe zich als toeristische regio blijft profileren en dat het toeristische bedrijfsleven goed blijft presteren. De omvang van de toeristische bestedingen vormt een goede indicator voor het presteren van deze sector. Wel moet worden opgemerkt dat de omvang van deze bestedingen sterk afhankelijk is van de economische conjunctuur.

Prioriteit	Doelstelling
Toerisme	<ul style="list-style-type: none">In de periode 2004-2007 is de procentuele groei van de toeristische bestedingen minimaal gelijk aan de nationale groei.

In 2006 hebben de toeristen in Drenthe bijna € 580 miljoen uitgegeven¹¹. In 2003 lag dat zo'n € 22 miljoen lager. Dit betekent dat de toeristische bestedingen sinds 2003 jaarlijks met gemiddeld 1,3% zijn toegenomen. Het betreft uitgaven als gevolg van verblijfs- en dagrecreatie. Vergelijkbare cijfers voor Nederland zijn (nog) niet voorhanden.

Om toch een vergelijking met de Nederlandse situatie te kunnen maken wordt de ontwikkeling in het aantal toeristische overnachtingen in beeld gebracht. In de periode 2003-2005 is het aandeel van Drenthe in het totaal aantal overnachtingen in Nederland gedaald van 6,4% naar 6,0%¹². In 2006 en 2007 heeft Drenthe weer een stuk marktaandeel teruggewonnen. In 2007 bedraagt het marktaandeel 6,5% van het aantal overnachtingen in Nederland en daarmee ligt het aandeel een fractie hoger dan tijdens de start van de WOK.

Uitvoeringskader Toeristisch Recreatieve Projectontwikkeling 2004-2007/Promotie en marketing

In juli 2004 hebben PS het "Uitvoeringskader Toeristisch Recreatieve Projectontwikkeling 2004-2007" vastgesteld. Bij de vaststelling van het uitvoeringskader is besloten voor de jaren 2005 en 2006 € 300.000 per jaar extra beschikbaar te stellen voor marketing en promotie, met als doel enerzijds projectontwikkeling te organiseren in de sector en anderzijds twee organisaties voor twee jaren te ondersteunen. Op basis hiervan hebben de stichtingen VVV Drenthe Plus en Promotie Drenthe Plus elk € 200.000 aanjaagsubsidie per jaar ontvangen. Conform afspraak zijn de aanjaagsubsidies per 2007 voor beide organisaties gestopt. Rekening houdend met de in 2008 ontstane nieuwe situatie na het faillissement van de Stichting VVV Drenthe Plus, is het nu aan de gemeenten en het bedrijfsleven om verder inhoud te geven aan de lokale informatievoorziening aan toeristen.

¹⁰ Provincie Drenthe, *Bedrijventerreinen tot 2015, Lessen uit het verleden en consequenties voor de toekomst*, 2002

¹¹ Toerdata Noord, *Toerisme in cijfers 2007*, juli 2007

¹² CBS, *Toerisme in Nederland 2007: Het gebruik van logiesaccommodaties*

Vanuit het uitvoeringskader zijn in de periode maart 2005 tot september 2007 de eerste drie fasen van de toeristisch recreatieve promotiecampagne "Da's Nou Drenthe" gesubsidieerd. Doel van de campagne: het imago van Drenthe verbeteren. In totaal gaat het om een bedrag van € 1.113.725. De uitvoering lag in handen van de Stichting Promotie Drenthe Plus.

Eind 2006 hebben de Staten besloten de marketing en promotie van Drenthe te verbreden. Op 4 januari 2007 is de nieuwe stichting Marketing Drenthe opgericht om de marketing en promotie van Drenthe voor de pijlers Wonen, Werken en Recreatie & Toerisme vorm te geven. Op verzoek van de Staten is er voor een vloeiende overgang naar de nieuwe situatie gezorgd. In dat kader is het destijds nog uit te voeren deel van Fase III van de promotiecampagne medio 2007 overgeheveld naar de nieuwe stichting Marketing Drenthe.

Medio 2007 is er op basis van een nulmeting en aanvullende onderzoeken een marketingcommunicatiestrategie vastgesteld door de Raad van Toezicht van Marketing Drenthe. Op basis van deze strategie worden verdere concepten ontwikkeld teneinde het imago van Drenthe in de periode 2007-2011 te verbeteren.

Samenvattend

Samengevat ziet het beeld er per subdoelstelling als volgt uit:

Prioriteit	Doelstelling	Realisatie
Onderwijs en kennisinfrastructuur	<ul style="list-style-type: none"> In 2008 is de voortijdige schooluitval met 30% gereduceerd. Het starterspercentage ligt in 2007 op het nationaal niveau. 	<ul style="list-style-type: none"> In het schooljaar 2003-2004 zijn er ruim 2.400 voortijdig schoolverlaters geregistreerd. Drenthe had toen een bovengemiddeld aantal voortijdig schoolverlaters. Dit jaar worden nieuwe cijfers bekend en zal blijken of de doelstelling is gehaald. Het starterspercentage ligt inmiddels 0,5 procentpunt boven het landelijk gemiddelde. De doelstelling is daarmee gehaald.
Arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none"> In 2007 is het aandeel van fase 3 en 4 werklozen in de totale werkloosheid gedaald. In 2007 is het aandeel van de jeugdwerkloosheid in de totale werkloosheid afgenomen. Het aandeel basisonderwijs/vmbo binnen de totale beroepsbevolking is afgenomen. In 2007 is het aandeel gelijk aan het nationaal gemiddelde. 	<ul style="list-style-type: none"> Het aantal fase 3 en 4 werklozen is fors gedaald. Toch is het aandeel ten opzichte van 2003 met 5,6 procentpunt toegenomen. Van de economische opleving hebben in eerste instantie vooral de fase 1 en 2 werklozen geprofiteerd. Sinds 2003 is het aandeel met 3,3 procentpunt gedaald. In 2006 is het aandeel 2,6 procentpunt lager dan in 2003. Het aandeel ligt echter nog altijd 2,2 procentpunt boven het nationaal gemiddelde. Voor 2007 zijn nog geen cijfers beschikbaar.
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> Het bruto regionaal product per hoofd van de bevolking ligt in 2007 dicht bij het nationale niveau. 	<ul style="list-style-type: none"> In 2006 bedroeg de achterstand bijna 25%. Sinds 2003 is de achterstand een fractie toegenomen. Cijfers voor 2007 zijn nog niet beschikbaar. Het binnenhalen van het Brusselse Innovatieve Acties Programma heeft nieuwe mogelijkheden geboden voor projectontwikkeling. Het programma is een succes geweest met 12 gehonoreerde projecten; vooral gericht op spin-off van LOFAR. Ook de tender Innovatief Ondernemerschap

		was een groot succes. Er zijn uiteindelijk 23 projecten gehonoreerd voor een totaalbedrag van ruim € 1 miljoen.
ICT	<ul style="list-style-type: none"> Eind 2005 is er 100% dekking van Drenthe via midden-/breedband. De eerste ICT-tender moet leiden tot het opstarten van minimaal 8 concrete projecten. 	<ul style="list-style-type: none"> De dekkingsgraad is 99%. Gaandeweg het programma zijn daarom de ambities opgeschroefd en is ingezet op glasvezel. Als gevolg daarvan is er een open glasvezelverbinding "de Drentheringen" gerealiseerd. De ICT-tender is zeer succesvol geweest. De 1^e ronde heeft geleid tot 11 projecten, de 2^e ronde zijn 17 projecten gehonoreerd.
Voorwaardenscheppend beleid	<ul style="list-style-type: none"> In 2007 is de markt van vraag en aanbod naar bedrijventerreinen nog steeds in evenwicht; er ontstaan geen grote tekorten of overschotten binnen deelregio's. Gedurende de periode 2004-2007 zijn/worden er minimaal vier bedrijventerreinen gerevitaliseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Ondanks economische fluctuaties is er nog steeds sprake van evenwicht op de bedrijventerreinenmarkt. Met name in Zuid-Drenthe zijn de regionale ongelijkheden (overschot in ZO en een tekort in ZW) kleiner geworden. De revitalisering van de Wieken, Bahco, Oevers AB, Vriezerbrug en de Holwert zijn afgerond of lopende.
Toerisme	<ul style="list-style-type: none"> In de periode 2004-2007 is de procentuele groei van de toeristische bestedingen minimaal gelijk aan de nationale groei. 	<ul style="list-style-type: none"> In 2006 hebben toeristen in Drenthe bijna € 580 miljoen besteed. Sinds 2003 zijn de toeristische bestedingen jaarlijks met gemiddeld 1,3% gestegen. Vergelijkbare cijfers voor Nederland zijn (nog) niet voorhanden. Het aandeel van Drenthe in het totaal aantal toeristische overnachtingen in Nederland is in 2006 en 2007 voor het eerst sinds enkele jaren weer gestegen. De promotiecampagne "Da's Nou Drenthe!" is opgezet. Om het imago van Drenthe te verbeteren is de marketing en promotie van Drenthe verbreed. Deze bestaat nu uit de pijlers Wonen, Werken en Recreatie & Toerisme.

BIJLAGEN

Bijlage 1 hoofdbevindingen evaluatie Onderwijs en Kennisinfrastructuur (OKI) door EIM

In onderstaand kader worden de belangrijkste uitkomsten van de evaluatie door EIM van de provinciale agenda voor onderwijs en kennisinfrastructuur beschreven. De uitkomsten hebben betrekking op die projecten die vanuit de provinciale OKI-middelen zijn gefinancierd. In een aantal gevallen is er tevens cofinanciering vanuit Kompas of Europese fondsen als Equal en ESF (Europees Sociaal Fonds) aan gekoppeld.

Terugblik OKI (evaluatie EIM, Zoetermeer 2007)

Opbrengsten

Op basis van de stand van zaken in juli 2007 komt EIM tot de volgende kwantitatieve resultaten:

- 119 arbeidsplaatsen (via ondernemerschapstrajecten);
- 1900 werkervarings- of reïntegratiebanen;
- 690 stageplaatsen en leerwerkplekken;
- 9000 scholingstrajecten, voornamelijk via ESF-subsidie;
- 40 structurele samenwerkingsverbanden met ruim 150 actief participerende organisaties;
- 5000 deelnemers aan overige voorzieningen;
- 26 ontwikkelde opleidingen;
- 7 brochures en handboeken.

Grote diversiteit aan projecten

Er zijn in het kader van de OKI (stand juli 2007) in totaal 44 projecten uitgevoerd. Hierbij gaat het om: innovatieve stageconcepten, bijzondere werkgelegenheidsprojecten, ketensamenwerking in de jeugdzorg, opvangvoorzieningen, cursussen gericht op doelgroepen, versterking van ouderbetrokkenheid in het onderwijs, cultureel-maatschappelijke initiatieven, banenbeurzen, samenwerkingsprojecten in de onderwijsketen en projecten die het onderwijs zelf beter maken.

Op alle 7 actielijnen die het OKI-programma kent zijn de afgelopen 4 jaar projecten tot ontwikkeling gebracht. Deze projecten kennen een grote mate aan diversiteit. Met de uitgevoerde projecten is uiteindelijk bijna € 26 miljoen gemoed. Naast de provinciale inzet van € 10 miljoen is er een bijdrage geleverd door externen van zo'n € 16 miljoen.

Ketenaanpak komt uit de verf

Een van de kwalitatieve doelen van het OKI-beleid is die van de ketenaanpak. In het onderzoek is uitgezocht of en in welke mate sprake is van die ketenaanpak. EIM oordeelt dat de uitkomsten een heel behoorlijk resultaat laten zien. Uit de 44 projecten komen 38 structurele samenwerkingsverbanden voort met ruim 150 actief participerende organisaties. Daar is veelal het onderwijs bij betrokken, maar in driekwart van de projecten ook bedrijven of georganiseerd bedrijfsleven. Van de projectleiders geeft 89% aan dat met de inzet van OKI-middelen partijen zijn gaan samenwerken die voorheen niet samenwerkten en die zonder inzet van provinciaal beleid elkaar ook minder makkelijk zouden hebben gevonden. En bijna 90% geeft aan dat met die samenwerking partijen elkaar beter hebben leren kennen en elkaar beter verstaan. Dat is van belang, omdat er traditioneel een grote cultuurkloof bestaat tussen onderwijsinstellingen en bedrijven of bijvoorbeeld tussen zorginstellingen, onderwijsorganisaties en lokaal bedrijfsleven. Die cultuurkloof wordt met het provinciale OKI-beleid wellicht niet geheel gedicht, maar wel een stuk kleiner gemaakt.

Aanbodgerichte projecten zijn in de meerderheid

Doelstelling van het OKI-beleid is ook, dat met name die activiteiten worden ondersteund waaraan een duidelijke, aangetoonde behoefte bestaat. Daarvan is, gelet op de beschreven resultaten, zeker sprake. Aan de andere kant kan uit het onderzoek de conclusie worden getrokken dat verreweg de meeste projecten zijn ingediend en worden uitgevoerd door aanbodgerichte organisaties: provinciale ondersteuningsorganisaties, adviesbureaus, jeugdzorginstellingen, onderwijsinstellingen. Projecten die beginnen aan de vraagkant, zoals een ouderorganisatie, een groep bedrijven, georganiseerd bedrijfsleven, zijn in de minderheid.

Bijlage 2: hoofdbevindingen evaluatie ICT-beleid door Ecorys

Evaluatie ICT-beleid (Ecorys, Rotterdam 2007)

DoDo

Het DoDo-project was gericht op het MKB, en meer in het bijzonder het samenbrengen van ICT-bedrijven en het MKB. De evaluatie bevat de volgende conclusies:

- *Het DoDo-project kan zeker succesvol worden genoemd. Het project sloot aan op de behoefte die er was binnen het MKB, en was daarmee relevant.*
- *DoDo heeft geleid tot een duidelijke investeringsimpuls.*
- *Onduidelijk is of nog een substantieel deel van de markt onbediend is gebleven. Meer van hetzelfde lijkt niet gewenst.*

ICT-tender

- *Door de introductie van de ICT-tender is het ICT-beleid verbreed naar andere sectoren dan het MKB. Hiermee werd het beleidskader breder dan de puur economische basis die het in beginsel had. De oorspronkelijke doelstelling (i.c. economische groei) kon niet meer direct worden nagestreefd.*
- *De ICT-tender blijkt relevant te zijn geweest voor de uiteindelijke begunstigden, omdat het aansloot bij behoeftes die er waren in de markt van semi-overheidsinstellingen.*
- *De tender heeft in sterkere mate dan DoDo bijgedragen aan innovativiteit, onder andere omdat innovativiteit binnen de tender een specifiek aandachtspunt was.*
- *De tender was laagdrempelig en efficiënt georganiseerd.*

Drentheringen (glasvezel)

Als derde instrument heeft de provincie ingezet op de vraagbundeling naar glasvezel, waarbij zij voornamelijk een stimulerende en coördinerende rol had. Ecorys stelt het volgende:

- *De provincie heeft een goede rol op zich genomen in het organiseren van vraagbundeling.*
- *Met de aanleg van glasvezel heeft de provincie proactief geopereerd. Wel is het duidelijk dat de aanleg van het net op de vraag vooruit loopt. Ondanks het feit dat een aantal organisaties al nadenkt over nieuwe producten en toepassingen die mogelijk worden gemaakt door de verhoogde capaciteit, lijkt het er op dat onder veel nog aan te sluiten instellingen de bewustwording over de mogelijkheden verder gestimuleerd moet worden. Immers, alleen als de te realiseren capaciteit daadwerkelijk gaat worden gebruikt is deze aanleg effectief.*

Rol provincie en betrokkenheid veld

“Succesfactor is de organisatie van de betrokkenheid van het veld”, aldus één van de conclusies van Ecorys. Met het opzetten van de klankbordgroep Threant is actieve betrokkenheid van “het veld”, de belangrijke spelers op het gebied van ICT en innovatie, in het vormen en uitvoeren van beleid door de provincie gefaciliteerd. Het inbouwen van deze betrokkenheid wordt beoordeeld als een sterk punt, omdat een dergelijke betrokkenheid het draagvlak voor het beleid over het algemeen vergroot en leidt tot gedeeld eigenaarschap en promotie van het ICT-beleid door derden. De provincie is succesvol geweest in het bij elkaar brengen en op één lijn krijgen van de belangrijke spelers en het faciliteren van kennisuitwisseling. Hiermee wordt ook samenwerking tussen partijen gestimuleerd, wat uiteindelijk resulteert in gezamenlijke inspanningen om ICT-ontwikkelingen en toepassingen in Drenthe verder gestalte te doen geven.